

ARRELANT EL TERRITORI: REQUENA- UTIEL

Associació Arrelaires

G98878754

GV Marqués del Túria 73, pta 24

46004 València

www.arrelantelterritori.org

arrelaires@gmail.com

Memòria final del projecte

Finançat per:

_ FEDINES PV. Federació d'Estudis Comarcals del País Valencià

_ Associació Arrelaires

Novembre 2021, València

Índex

1. Resum del projecte i objectiu
2. Metodologia emprada
3. Edició dels continguts
4. Mètodes de difusió i seguiment del projecte
5. Activitats complementàries
6. Seguiment i actualització ferramenta web
7. Annexos

1. Resum del projecte i objectiu

El projecte Arrelant el Territori és un projecte de l'associació Arrelaires, d'identificació, recerca, valorització i difusió de persones, sabers i pràctiques tradicionals del territori valencià, vinculades a la transformació de les matèries primeres que hi trobem en el mateix i emmarcades en un procés artesanal.

Fins ara el projecte s'ha realitzat a la Serra d'Espadà (Castelló) i La Serrania (València), La Foia de Bunyol – Xiva (València) i tota la informació ha sigut recollida per les persones que conformem l'associació i sistematitzada en aquesta pàgina web: www.arrelantelterritori.org

Amb l'ajuda rebuda per la FIECOV, hem pogut aterrar el projecte en la comarca de Requena-Utiel i hem realitzat tot el treball de camp necessari per a documentar aquests coneixements i persones, el treball de sistematització de les dades i d'edició del material gràfic i audiovisual obtingut per a completar la pàgina web.

El projecte s'ha desenvolupat de novembre de 2020 a novembre de 2021. En aquesta memòria expliquem el treball que hem realitzat.

2. Metodologia emprada

El projecte consta d'una metodologia que consisteix en entrevistes realitzades per les integrants de l'associació i que segueix els mateixos criteris que als territoris mapejats anteriorment.

Aquesta metodologia suposa:

- a. Establir contacte amb persones informants clau del territori

Es fan trobades i entrevistes informals amb agents locals, a través del vincle i contacte amb la FIECOV i altres associacions i referents del territori, que ens serveixen de pont per a contactar amb les persones i/o projectes que tinguen els coneixements que cerquem i volem documentar per al treball.

En aquest cas, seguint les dinàmiques aplicades als territoris anteriors, es va intentar fer la presentació pública del projecte amb agents actius del territori previa a iniciar el treball a la comarca, però es va tornar complicat degut a les restriccions COVID, que sols autoritzaven l'agrupació de deu persones, i posteriorment dues . Finalment ens vam reunir de forma individual amb dos membres de l'Associació La Serratilla de Utiel i amb Fermín Pardo, que ens

van donar les primeres orientacions per a entendre la comarca, la seua historia i les seues tradicions.

b. Elaboració d'un document Excel per a sistematitzar els contactes.

	PUEBLO/ ALDEA	PERSONA/ ASOCIACIÓN a mapear	TIPO DE CONOCIMIENTO	TELÉFONO/ CORRED/ DIRECCIÓN	PERSONA
7	ayuntamiento Requena	Nacho Latorre		962304228	
8	Venta Contreras Minglanilla	Fidel		64929966	
9	Fuenteoblos	Fernando Moya	vinos licorosos/juntas	644090144 / avcaumtraya@yahoo.es	Nacho LAI
10	Fuenteoblos	Paco Arroyo		618847115 / avecaerca@hotmail.com	Nacho LAI
11	Campomobles	Tomás Pedraz		tomaspedraz@icloud.com	Nacho LAI
12	Campomobles	Nieves Gimenez (pareja Tomas)			Nacho LAI
13	Hortunas	Fermín Pardo (el magatikiñón)	prima aguamiel, alano castas	609586706 / 962345160	Nacho LAI
14	Los Isidros	Vicente Saez	espartero	962335088 / 618981643	Nacho LAI
15	Requena	Antonio López Maba	carboners	649383238	Nacho LAI
16	Utiel	Mariano Lopez Marin	entrevistas/ familia trashumante	962172245/960333722 / 945747973 mariano_lopez391@gmail.com	Nacho LAI
17	Utiel	Carlos Javier Gomez Sanchez	Aseo La Semaña	962713125 / 630533627 / chuzaca@gmail.com	Nacho LAI
18	Las Cuevas (Requena)	Boedegas Lapanda	vino en frujas	Lorena 662334307 / Hector 854206722	Nacho LAI
19	Venta del Mero	Julian Hernandez	ollero		
20	Requena	Rosa Murcia (mujer de Nacho)	verpales+umas esparto	660666@yahoo.es	

Document intern: Excel: personas artesanas/informants.

Arran d'aquestes entrevistes prèvies hem anat elaborant un document de treball, classificant per pobles a totes les persones que volem entrevistar. Es classifiquen en:

1. Informants clau (persones que són pont i ens serveixen per a contactar amb altres o que ens conten la història del poble. Sempre intentem arribar a una persona amb la recomanació d'altra, perquè l'acostament siga més proper i no invasiu). Sobretot s'han realitzat al començament del treball de camp per a completar la informació.
2. Persones que tenen els coneixements objectiu del projecte (persones que treballen o hagen treballat de manera artesanal algun recurs local que entre dins de la classificació del projecte: Objectes quotidians, construcció, transformació d'aliments, remeis i cosmètica i iniciatives).

Aquest document va completant-se contínuament amb les informacions que ixen de cada entrevista, ja que sempre preguntem si coneixen a persones que puguen participar en el projecte pels seus coneixements.

Arribat a un moment de manca de contactes, també preguntem als veïns dels pobles si coneixen artesans o artesanes.

Aldea el Azagador, Requena, demanant contactes als veïns.

c. Priorització de les persones a contactar.

Aquesta base de dades és molt ampla i subjectiva, comencem prioritzant a les persones que han sigut més nomenades i referenciades per altres. A més, s'estableix una autopriorització amb les disponibilitats i receptivitat de la gent al contactar-les.

d. Establir contacte amb les persones objectiu del projecte i entrevistar-les.

Amb aquesta base de dades elaborada, truquem a les persones i les expliquem el projecte succintament per a concertar una cita per a entrevistar-les i xarrar amb elles del projecte. Els llocs de trobada són sempre al poble de la persona, i en un lloc de confiança per a ella. Per tal de realitzar aquestes entrevistes s'han fet desplaçaments un dia a la setmana del mes de novembre 2020 a març 2021. Posteriorment es van realitzar 5 entrevistes al mes d'octubre 2021 per a concloure el treball.

Cada jornada de treball de camp es van realitzar entre 3 i 4 entrevistes, sent la duració d'aquestes entre un hora i mitja i dues hores.

Entrevista a Ines Piqueras, La Arponera, Requena.

Entrevista a Mariano de Bodegas Cueva, La Portera, Requena.

Entrevista al taller de Laura de SembraThings, a Alboriaia.

Entrevista a Pierre Guénégó, el Azagador, Requena.

e. Entrevistes a les persones objecte del projecte.

En una conversa informal expliquem el projecte, li mostrem un exemple imprès del que és la pàgina web i perquè volem que hi participen. Després si la persona accedeix fem una entrevista aprofundint més en el coneixement que té i el que fa, utilitzem una fitxa tipus que ens serveix de guia, amb els ítems que eixiran registrats a la pàgina web. Fem fotografies dels objectes que realitza i de la persona, signem un document de protecció de dades i de vegades gravem àudios i vídeos.

ARRELANT EL TERRITORI LA SERRANIA

DATA DE L'ENTREVISTA I NÚMERO

ENTREVISTADORA

DESCRIPCIÓ (lloc entrevista, hora, circumstàncies...)

NOM I COGNOM + SOBRENOM

LLOC I ANY DE NAIXEMENT

RESIDÈNCIA ACTUAL

PROVÍNCIA / MUNICIPI / TERRITORI (on treballa)

ON EL TROBEM (telèfon i adreça si és empresa)

CORREU E- I WEB

CATEGORIA (Construcció / objectes quotidians / medicina i cosmètica/ transformació d'aliments / iniciatives)

SUBCATEGORIA

ACTIVITAT (contar/fer/promoure)

RECURS / MATERIA PRIMERA (*eco/local)

SEGELLS (spg, centre artesanía, cae...)

EXPERIÈNCIA (Aficionat / Subsistència / Professional / De generació en generació)

VOL SER TRANSMISSOR/A

VOL REBRE ENCÀRRECS

DESCRIPCIÓ (notes biogràfiques mínimes i de l'ofici, aliment...)

Història de l'activitat econòmica, aliment, remei... / Objectiu de la producció-recol·lecció / Condicionaments ambientals / Periodicitat / Estacionalitat / Durada activitat / Eines, infraestructures / Participants / Pervivència / Ús i funció (ara i abans)

Fitxa tipus.

ASSOCIACIÓ ARRELAIRES

G98878754_ (GV Marquès del Túria 73, pta 24, València)
arrelaires@gmail.com 664825356 / 650101669 / 629360912

www.arrelantelterritori.org / facebook: @Arrelaires

PROJECTE "ARRELANT EL TERRITORI"

Acta de consentiment i cessió de dades i imatges.

El/La sotasignat presta el seu CONSENTIMENT per al tractament de les seues dades de caràcter personal a la Associació Arrelaires, que seran incorporades a la base de dades del projecte 'Arrelant el territori', consistent en un directori web públic (www.arrelantelterritori.org) de persones que mantenen coneixements locals relacionats amb l'ús dels recursos naturals, podent exercir els seus drets d'accés, rectificació, limitació de tractament, supressió, portabilitat i oposició al tractament de les seues dades dirigint la seua sol·licitud al correu arrelaires@gmail.com o als telèfons **664825356 / 650101669 / 629360912**.

De la mateixa manera, el/la sotasignat fa CESSIÓ del seu testimoni i dels seus drets d'imatge referits a les entrevistes realitzades en el curs del projecte 'Arrelant el territori'.

Per la seua banda, l'associació Arrelaires es compromet a:

- Tractar les dades de caràcter personal amb ajust al que disposa la Llei Orgànica 15/1999, de Protecció de Dades de Caràcter Personal i el Reglament (UE) 2016/679 del Parlament Europeu i del Consell.
- Integrar el testimoni i les dades de caràcter personal en el directori "Arrelant el territori", mantenint les condicions de seguretat, consulta i conservació adequades.
- Utilitzar els testimonis arrellegats en les entrevistes amb fins estrictament científics, didàctics i de difusió. Açò implica que el seu testimoni també pot ser publicat en altres mitjans de l'associació (xarxes socials, butlletins, premsa...) excepte als casos que l'informant indique una cosa contrària.
- Vetllar perquè tots els usos públics d'este material per part de tercers respecten els drets morals de l'informant.

Cas que l'informant NO autoritze l'ús de les seues dades o la seua imatge en productes audiovisuals (documentals, exposicions, Internet, etc.), per favor, marque la casella següent:

Cas que l'informant NO autoritze l'ús de les seues dades de contacte (telèfon) per favor, marque la casella següent:

A _____ a _____ de _____ de _____

Signat:
DNI:
L'informant:

Signat:
DNI:
Representant de l'Associació Arrelaires

Document de protecció de dades.

f. Edició i sistematització de les dades i del material audiovisual.

Després de cada eixida a camp editem i ordenem el material que hem aconseguit. També es fa una prioritització per a decidir quines de les persones que hem entrevistat entren finalment dins dels criteris objecte del projecte i afegim els continguts a la web a poc a poc. Hem de fer aquesta tria perquè no sempre les persones amb les quals parlem compleixen les expectatives mínimes que ens proposem.

Una vegada sistematitzada la informació l'enviem a cadascuna de les persones que hem fet l'entrevista per a comprovar que estan d'acord amb el contingut que pugem a la web.

3. Edició dels continguts

En aquest procés hem entrevistat 38 persones de les quals 34 han sigut pujades a la web, i 4 han sigut desestimades per no complir els criteris proposats.

Els altres contactes els hem revisat trucant per telèfon o per mitjà d'altres persones i hem comprovat que no entren en els criteris que considerem òptims per al treball, per tant no han sigut entrevistats.

Els criteris en els quals ens basem per a entrevistar i mapejar a les persones en la web són:

- Treballar el recurs de manera artesanal, o almenys una gran part del procés. Hem desestimat persones o projectes amb un treball prou industrial
- Tindre un coneixement valuós i suficient per a transmetre'l.
- Que s'ajusten al concepte base que hem definit per a la web:

1_ Parlem d'un saber o pràctica.

2_ Vinculat a la utilització, aprofitament i gestió de les matèries primeres locals que proporciona la naturalesa d'un territori, de manera sostinguda, conscient i responsable o almenys eren locals a l'origen.

3_ Que reflecteix la relació de l'ésser humà amb el seu ambient, construint la identitat i cultura pròpia de cada territori.

- 4_ Que valora i té en compte els ritmes i processos de creació i no solament el producte final, és a dir, que és artesà.
- 5_ Que ha servit a l'ésser humà per a proveir a la seua comunitat dels productes necessaris per a la vida quotidiana (aliments, medicines, utilitatge, construcció...)
- 6_ Que arreplega l'experiència acumulada de generacions anteriors en un procés continu i dinàmic d'adaptació a l'entorn local.
- 7_ La transmissió del qual i (re)aprenentatge permetria una relació més respectuosa i equilibrada amb la gestió dels nostres territoris.

Les persones que no han sigut entrevistades han sigut pels següents motius:

- Persones que no compleixen els criteris anteriors
- Persones que no volen eixir a la web
- Persones que estan fora del territori a treballar ara, però que seran mapejades més endavant
- Informants en pobles on ja hem contactat amb prou d'informants
- No hem aconseguit trobar una disponibilitat compatible per a l'informant i per a nosaltres

* En aquest apartat de la web s'explica més detalladament la metodologia i la dificultat de selecció:

<http://www.arrelantelterritori.org/projecte/espada>

Categoria: Transformació d'aliments

Aquesta ha sigut la categoria predominant a la comarca, degut a la seua especialització en vins. En la categoria de transformació d'aliments hem trobat principalment persones que fan vi, enòlegs, apicultors i productors de formatge, de pa i dolços, de licors, de conserves i d'oli d'oliva. A banda de la producció de vi i de mel, no hem trobat una gran quantitat de persones en aquesta categoria realitzant el seu treball d'una forma que responga als nostres criteris.

A l'hora de triar entre productors de vins, no hem pogut visitar a totes les persones ens semblaven interessants. Hem escollit unes persones, en funció de les primeres recomanacions, i guiant-nos per el xicotet tamany de la producció i prioritzant el vi ecològic i natural.

Mª Angeles, productora de vi ecològic en la Portera, Requena.

Forn de Jaraguas

Categoria: Remeis i cosmètica

En aquesta categoria hem trobat únicament a les Marietes arteco amb el seu taller a Las Cuevas, que elaboren cosmètica natural i xampús i sabons a partir de plantes i Maria Teresa, de Calderón, que ha elaborat sabons i cosmètica, venent-los a mercats locals.

Amb saber sobre la recolecció de plantes i la seua transformació, però sense fer-ne un us cosmetic o per a la salut, trobem a Fernando Moya, cronista del seu poble, Fuenterobles i que ha recollit del seu iaio el coneixement de les plantes amb usos tradicionals.

Sabons de Maria Teresa, de Calderón

Categoria: Objectes quotidians

En aquesta categoria és on més gent hem trobat, 15 persones, perquè es una de les categories més eclèctiques. Dins d'aquesta categoria hem trobat persones que es dediquen a la cistelleria, l'espart, la ceràmica, la joieria, el treball de la fusta ...

A la comarca hi havia una tradició de la cistelleria per a rodejar les garrafes de vidre de vi a les bodegues, sobretot la ètnia gitana i les dones treballaven a destall en l'època de la verema. Igualment hi havia una gran tradició espartera degut a que la part del territori que mira cap el Cabriel, la Albosa Requenense, es un terreny ric en espart, que va arribar a ser el motor de l'economia d'aquesta zona. Ambdues tradicions han quedat relegades a la decoració i no queden quasi persones que saben practicar-les

Maria de Cathedra, restauració de cadires

Vicente Saez, espartero

Categoria: Construcció

Aquesta categoria ha sigut la gran desapareguda de la comarca. No obstant tindre una gran tradició en l'ús de la pedra i de la tapia, no havem trobat a ningú que es dedicara exclusivament a aquestes tècniques. Havem únicament entrevistat a Gabriel Martinez degut al seu ús de les tècniques de construcció en bala de palla i sobretot per la seua utilització de la fusta local per a la construcció.

Futura casa en bales de palla construïda per Gabriel Martinez

* Per aprofundir en cadascuna de les persones i el seu coneixement s'ha de consultar la pàgina web, on figuren les seues fitxes:

<http://www.arrelantelterritori.org/>

4. Mètodes de difusió i seguiment del projecte

Per a fer la difusió del treball utilitzem les xarxes socials on es pot fer el seguiment del treball realitzat.

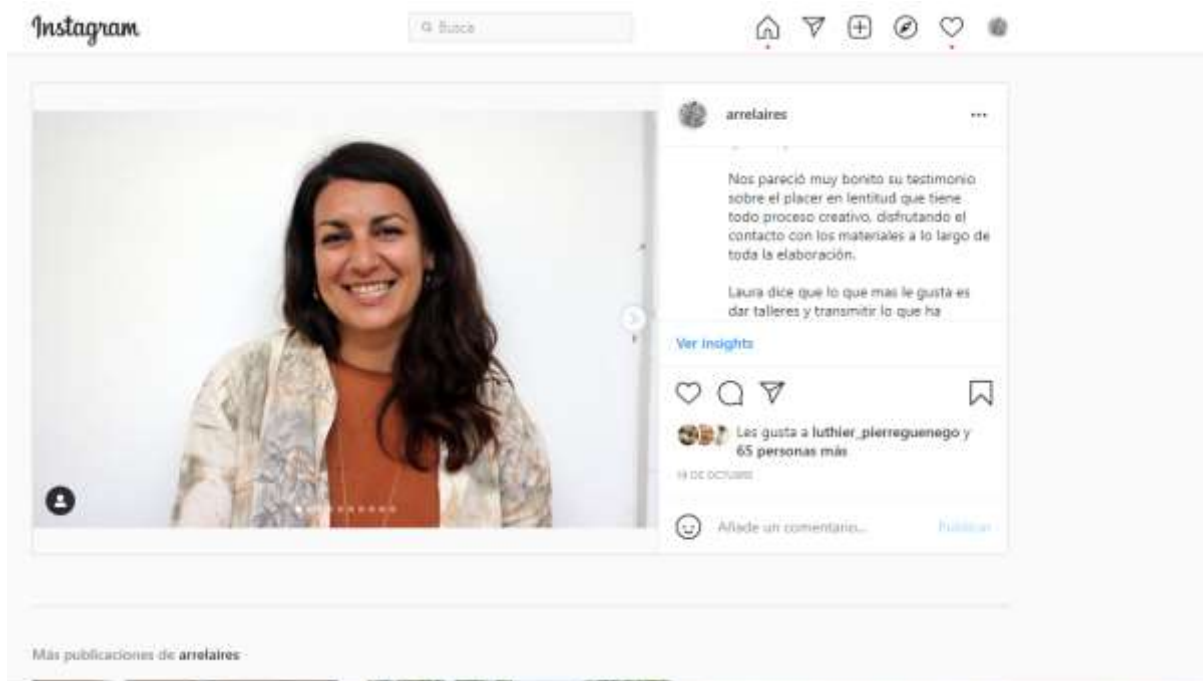
Facebook: [Arrelant el territori](#)

Instagram: [Arrelaires](#)

S'han utilitzat xarxes socials com el facebook, on després de cada eixida de camp s'ha fet un resum de les persones que hem trobat i del seu treball.

En finalitzar el projecte, i per aprofundir en la difusió realitzarem presentacions en alguns pobles de la comarca i assistirem a jornades especialitzades en aquests temes. També es plantegen fer trobades informals d'intercanvi de coneixement amb les persones documentades on poder compartir amb altres persones interessades a aprendre'n.

Una de les nostres intencions, detallada més avall, es la realització d'una ruta en bicicleta per la comarca per a visibilitzar les persones artesanes que poden difondre i transmetre el seu treball i la importància de la seua perpetuació.

Publicació sobre Laura del projecte SembratThings

5. Conclusions sobre el territori

Una de les realitats en la que ens havem trobat ha sigut la desvertebració del territori. Per una banda, existeixen els dos nuclis de població més grans : Requena i Utiel, que tenen un funcionament independent malgrat la poca distancia que els separa. Al nostre nivell, això a significat que els artesans d'aquests nuclis de població o dels seus voltants no es coneixen entre si, per tant no podien recomanar-nos els uns als altres.

En aquest sentit, els mercats de la terra, que es duïen a terme a Requena, eren un lloc on alguns d'ells es van conèixer. La seua organitzadora va ser un dels nostres informants clau, de la mateixa manera que en Utiel, on l'agent de turisme que organitzava la fira d'Utiel també ens va poder guiar entre els artesans que no coneixíem.

L'actual situació sanitària també ha fet que molts artesans no troben eixida als seus productes. Els mercats d'artesanía, al no ser de primera necessitat, en molts casos no s'han reactivat en tota la seua amplària.

En el cas d'aquesta comarca, la categoria que treballem com "transformació alimentaria" ha segut absolutament predominant. La comarca té una gran riquesa gastronòmica que conserva bé en la majoria dels casos, i promociona. Així i tot, alguns dolços tradicionals elaborats a partir de mel i suc de raïm, els sucres naturals mes locals, han perdut el seu lloc en favor del sucre i es conserven sols en les cases de dones que saben realitzar-los.

Per suposat, havem mapetjat varies iniciatives vitícoles, a la categoria de transformació alimentaria, però sense ninguna intenció d'exhaustivitat. Al cas de la comarca, la producció vitícola es hegemònica respecte a la resta. També ho es la seua visibilitat. Havem preferit agafar un representant de cada una de les transformacions alimentaries (mel, transformacions a partir de mel, transformació a partir de suc de raïm, producció de licors, formatges, conserves, oli d'oliva i pa i dolços) amb la intenció de visibilitzar la seua riquesa i diversitat.

Altra cosa a destacar del nostre treball ha sigut no haver trobat constructors especialitzats en les tècniques d'arquitectura tradicional de la comarca, a pesar del gran patrimoni de construcció amb terra tan abundant en edificis de mamposteria i de tapia.

El treball que havem fet a esta comarca ha segut prou extens, en entrevistes i en durada, el que també ens ha permès conèixer mes de prop la realitat dels seus artesans. Alguns d'ells ens han fet partícips de les seues dificultats, per exemple, a l'hora de comercialitzar els seus productes.

Això ens ha fet plantejar-nos en recollir també aquest tipus d'informació per a poder tractar-la i donar-li us en les properes edicions d'*arrelant el territori*.

6. Activitats complementàries

Al haver conegut un gran nombre d'artesans en el nostre treball, ens agradaria poder concloure el mapeig de la comarca amb un *Arrelant el territori* en bici. Per ara no havem trobat una subvenció que ens permeta proposar el viatge sense que el cost siga excessiu per als seus participants i al mateix temps incloga tallers amb artesans i l'allotjament.

Considerem que es una manera molt apropiada d'aprofundir a posteriori en tot el treball realitzat i fer una difusió a un grup nombrós de persones externes a l'associació, les quals durant uns dies poden fer una immersió al territori i conèixer les persones que l'habiten.